

## **РЕЦЕНЗИЯ**

**от проф. д-р Лучия Малинова Ангелова, СУ "Св. Кл. Охридски", ФНОИ  
на дисертационен труд на тема:**

### **ИГРАТА В МУЛТИМЕДИЙНОТО ОБУЧЕНИЕ ПО МУЗИКА**

**разработен от**

**МАРИЯ РАДИЛОВА РАДЕВА**

**за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“  
в област на висше образование 1.Педагогически науки, професионално  
направление**

#### **1.3 Педагогика на обучението... (Методика на обучението по музика)**

**Научен ръководител: Проф. д-р Адриан Георгиев**

Дисертационният труд е в обем от 256 стандартни страници основен текст, включително литературни източници. Структурата на дисертацията включва увод, две глави, изводи и заключение, резюме на получените резултати, като: глава първа – постановка на проблема, глава втора - теоретико-експериментални и организационни параметри на изследването, анализ на резултатите от изследването, заключение, изводи, препоръки, приноси, литература. Към разработката са приложени шест приложения на основни моменти от разработката.

Дисертационният труд е разделен на две глави. В първата е представена постановка на проблема на базата на литературен обзор и проучване на добри практики и опит по изследваната тема, разбор на основните понятия и термини и предпоставките за изграждане на модела. Във втората глава са описани теоретико-експерименталните и организационни параметри на изследването, както и анализа на резултатите от изследването. В заключението са формулирани изводи и препоръки.

**Актуалността на проблема** е обусловена от потребностите на днешните деца, които поставят специфични изисквания към образованието. В нашето съвремие, според Мария Радева у учениците все по-често се наблюдават демотивация, пасивност и апатия. Обучението се възприема като задължение, което не носи удоволствие. Знанието се поднася като далечна от живота рутина, без да се осъзнава реалната му стойност. На учениците е отредена подчинена роля на хора, от които нищо не зависи. От тях се изисква да удовлетворяват нечий очаквания и желанията им се пренебрегват. За докторантът, днес трудно можем да говорим за качество и възискателна активност. Формирането на интерес, а от там и разбиране чрез вдъхновено изследване на изкуствата, е път към възпитаване на хармонично развити личности. Ако педагозите, според нея, познавайки обстойно

предизвикателствата, пред които са поставени децата, имат възможността да бъдат техен партньор и опора, след време бихме имали стойностни личности, преминали през дванадесетте години на обучение със самочувствие, енергия, желание за растеж, творческо вдъхновение, стабилно интелектуално и емоционално развитие. Всичко това дава възможност от съвременните тенденции при постигането на стабилни междуличовешки взаимоотношения да се включат и други променливи. Изследването е актуално и значимо, имайки предвид необходимостта от осигуряване на достъп до качествено образование. Трудът е цялостен и балансиран. Извършен е задълбочен анализ на актуалното състояние на образователната система на Република България в контекста на **игрова дейност и технологии, конкретно в помощ на обучението по музика (още повече на неволево и основано на практиката учене), не е изследвана**, в резултат на който са изведени значими задачи и препоръки за преодоляване на проблемите в предучилищното и училищното образование. Също така е извършен обширен теоретичен анализ на културата в исторически план, като са изведени транскултурни аспекти при обучението на учениците. Критично са интерпретирани концепции за образованието в контекста на собствена дългогодишна практика, свързана с изработката на методични мултимедийни помагала.

Трудът се характеризира с високо качество на представяне: яснота на позицията и ефективност. Дисертационният труд е добре структуриран и обоснован. Целите, задачите и хипотезата отговарят на приемствеността между отделните части, което дава възможност за оптимално структуриране на практическото емпирично изследване.

**В глава втора** са представени теоретико-експериментални и организационни параметри на изследването. Формулирани са взаимнообвързани цели, хипотеза, насочена към значими изследователски параметри на проучването и са изведени задачи, които логически я подкрепят.

**Целите на дисертационна разработка** са свързани с:

- Темата за играта и мултимедийното обучение в заниманията по музика, която се нуждае от нов тип изследователска разработка, касаещ именно подборът на педагогически подход и най-вече взаимодействието между съответните компоненти, с цел нивелиране на различията между звената на различните нива, както и плодотворното им общуване.
- Мултимедията е такава художествено-технологична еволюционна характеристика, чиято многостранност и приложност са до такава степен

застъпени в ежедневието ни, че рядко си даваме сметка за влиянието (както положително, така и отрицателно) и възможностите на технологиите не само в училище, но и в останалите сфери на живота.

Направените констатации от Мария Радева подчертават необходимостта от навлизането на средствата на технологичният ни век като активен способ за преформатиране на учебната матрица, както и възраждане на играта с нейната важност и универсалност с цел привлекателно и качествено общуване между страните в образованието.

Ето защо хипотезата на изследването е свързана с предположението, че при създаване на условия, при които **игровият метод в комбинация с мултимедията, дават продължителен и ефективен резултат относно внимание, интерес, емоционална ангажираност, мотивация за развитие, положителна реакция по отношение на музиката и други изкуства, ефективно субект-субективно взаимодействие учител-ученици;**

**Активното прилагане на мултимедия и игра благоприятстват възпитателния процес и провокират детската креативност в приобщаващата и интеркултурна среда на живот.**

### **Задачите на изследването са:**

- 1. Да се потвърдят очакванията, че комбинирането на активности в самия час от една страна и часът по музика сам като отрязък от време между други умствени, физически и емоционални дейности, под формата на активна почивка – от друга, предполагат по-голяма ефективност на заниманието и предизвикват корелативен отклик у учениците;**
- 2. Да се установи с положителност, че промяната на материала и евентуалното му усложняване нямат неблагоприятно отношение към крайния резултат, чието качествено отражение зависи от методите на работа и колаборацията обучаващ –обучаем.**
- 3. Да се удостовери, че предлаганата методология допринася за категоричният положителен отклик у реципиента и съответно, изисква и налага една сериозна и адекватна промяна на отношението в останалите йерархични и контролни нива, с цел промяна на условията за творчество и работа, като очакванията са за не по-малки от високи средни творчески и академични резултати. С други думи – свободата да дойде отвътре, за да се наложи навън. Тази презумпция в образа на един идеален случай не е утопия. Образованието**

е отражение на обществото, което е било негов създател, бил е свидетел на създаването му, на налагането и на развитието му. В тази връзка – образованието винаги ще бъде плод на обществото, а обществото започва от малките социални семейни и образователни клетки.

Съобразно поставените задачи Мария Радева избира и съответните **методи на изследване:**

1. Слушане на музика в час и по-точно –звучене на музика през по-голямата част от времето;

Слушането на музика довежда до много по-спокойна и предразполагаща обстановка за децата. Самото ѝ наличие, чисто психологически въздейства върху необременена със стрес психика и комфортна, в същото време интелектуално благотворна, среда на работа. Това, само по себе си, създава почти неформална обстановка и е предпоставка за инерактивност. Взаимодействието между участниците в процеса довежда до своеобразни модели на работа, а именно –децата сами се организират и оформят групи по музикални интереси, на практически и теоретически звена, на активни и пасивни участници. Крайният резултат е положителен, а недостатъците се обобщават в няколко сфери:

□ от организационно естество –възможността за разчупена и интерактивна обстановка довежда до първоначален хаотичен момент, който в резултат на предварителни разговори и поставяне на категорични условия и правила, в следващите часове е овладян;

□ по отношение на интерес - заинтересувани-активни / незаинтересувани-пасивни. Първите показват различни нива на креативност и спомагат за компактността на часа, докато вторите - умишлено или не създават условия за разпад на екипите, на замисъла, на цялостта на заниманията. Отбелязват се единични случаи на агресивно и арогантно поведение, които са неутрализирани с помощта на педагогическия екип. Предприетите мерки се ограничават в изолиране на ученика в самостоятелни занимания по негов избор. Последният предпочита мобилно приложение, благодарение на което представя задоволителен краен vlog-продукт на тема: „звуково оформление на електронна игра“;

□ във връзка с програмата и изпълнението ѝ. Поради съответни календарни и празнични неучебни дни, има моменти, в които новият материал е поднасян в по-конспектиран вид с цел да се остави повече време за практически задачи и разбиране на материала чрез конкретни задачи.

Потвърдено е, че в болшинството от случаите децата разбират чрез правене и осъзнават чрез приложение. Интересен случай за М Радева е ученичка, която едва след представянето на индивидуалната си задача, сама стига до изводи, от които трябва да изходи в самото начало на работата си. Това доказва, че всяка творческа ситуация, след съответен анализ може да се окаже машинална, рационална или латерална, но независимо от пътя, по който се достига до предварително зададените параметри, носи позитиви като знания, положителни емоции и дори елемент на откривателство, които са мощен мотивационен инструмент.

2. Използването на музикални инструменти по избор и конкретни задачи, които децата сами си поставят в рамките на един или няколко учебни часа;

Използването на музикални инструменти по избор включва инструменти от музикалният куфар, както и лични – акустична китара, хармоника, триола, тарамбука, свирка, окарина, детски акордеон. Някои от задачите са свързани със създаването на импровизиран оркестър и изпълняването на елементарни мелодични линии в различни ритмични схеми. Децата, които не разполагат с инструмент, работат по метода Бапне или използват налични предмети като ритмични перкусионни инструменти. Има и предложения за вариации, а един ученик (който се занимава и извънкласно с музика), предлага да нотира и изпише ритмиката на един от вариантите.

Този опит довежда до извода, че децата обичат, усещат и се повлияват от музиката, още повече – прякото участие като изпълнители и/или част от музикална формация, изостря чувството за отговорност, стимулира необходимостта и разбирането на особеностите при работата в екип, личната възискателност, активирането на музикалните способности, уменията за вслушване и пр., но на първо място – интересът и желанието за работа по подобни проекти и съответното развитие в конкретното музикално направление.

3. Завършване на индивидуални и групови проекти по предварително планиране и работа само в час, или в комбинация с извънкласно време;

Тази задача поставя в изненадващи ситуации. В началото у децата липсва всякаква инициатива и желание за допълнителни занимания, свързани с училищни дейности. Внасяйки игрови състезателен елемент, първоначално единици, след това обособени групи изявяват желание да участват. Постепенно у желаещите интересът нараства, а у незаинтересованите се появява такъв. Отделно от обещаните поощрения, у учениците се заражда съвсем реално и неподправено отношение.

Три проекта правят особено впечатление с нестандартните си предложения и решения. Едно момче предлага изпълнение на авторски речитатив с насително бийт-бокс звучене, върху математически формули. Той споделя, че този начин на учене, в който комбинира нещо любимо (бийт бокс) с нещо трудно (математика), му помага да се справи с непостижимите на пръв поглед предизвикателства, а това решение му било подсказано от сестра му, която заучавала неправилни глаголи, разпределяйки ги в ритмични групи, като пулсацията провоикарала пъргавината на мисълта, а ритмичните фигури „подказвали“ думите, които „пасват“ в тях.

Друга ученичка предлага лични приложения и рисунки на носии от шестте фолклорни области, като за фон е подготвила мултимедийна презентация, включваща слайд-шоу и музикални примери от съответните области. Третият проект беше на група ученици, които представят проста триделна форма, разигравайки пантомимично определението за конкретната музикална форма.

Изводите след този експеримент са основно свързани с подсъзнателните интердисциплинарни връзки, които децата правят на база придобити знания. Още повече – при дискутирането на даден проект и при вече видяна идея, у учениците се появяват още повече предложения и вариации за все по-комплексни и усложнени -сценарно и изпълнителски-инициативи. Това доказва, че един по-труден материал възбужда въображението, а едни по-високи изисквания, предизвикват вътрешната мотивация у децата. Съответните стремежи водят, за М. Радева, до неподозирани в творческо и качествено отношение резултати.

4. Използване на свободни мобилни приложения с цел изработване на мултимедиен продукт и анализирането му. Вследствие анализите, децата достигат до конкретни заключения, свързани с академичния материал и до изводи направени нецелено, като резултат от вече извършените извънкласни занимания по собствено желание и според вътрешната мотивация;

Конкретно представените продукти са основно два типа –аудио-видео клипчета изработени с приложението „Мюзикали“ и кратки влогове на избрани от децата музикални теми.

5. Използване на непреднамерени ситуации с цел интердисциплинарни връзки. Като част от известната вече STСтенденция(взаимодействие между наука, технологии и общество) се прилага принципа на интердисциплинарното обучение, а именно употребата на съвременен научен подход, който разкрива възможността за изследване на даден проблем от гледна точка на множество научни перспективи, така че не само да се насочва и развива интересът, но и

да се стимулира активността, да се представя ценностната ориентация на проблема, резултата и приложението.

Възможно е разширяване на изследването към конкретните резултати получени от приложената методика, използването им за по-задълбочено анализиране на поведенческата култура и то главно по отношение методическите аспекти на проучването. Това не омаловажава значимите постижения на труда, след като е налице реална представа за творчески и субектно-ориентирани решения, свързани с музикалното образование. От изследването биха могли да се извадят и други констатации и изводи, полезни както в теоретичен, така и в практически план.

В кои по-конкретни направления виждам и как биха могли да се открият **основните приноси** и решения в дисертационния труд като се опирам главно на формулираните от Мария Радева?

1. За първи път се комбинират традиционната, но използвана основно в ранна детска възраст игра, със съвременни технологични средства. Синергията е приложима за всички възрасти и във всички курсове на обучение.

2. Възпитателните и педагогически приноси са с широк диапазон –от интерес и мотивация, през дисциплина и умения за общуване, до академичен растеж, творчески търсения и реализации. Представена е концепция, свързана с постигане на резултати чрез мотивирано изпълнение. Т.е. индивидуално израстване в различни области, базирано на игра, превъплъщение, представление (Performance-based assessment).

3. Практическият опит на Мария Радева, води до необходимостта от теоретична обосновка, представяне на аргументирано предложение, базирано на емпирично проверена методология, което е с потенциал да допринесе за подмяна на учебната матрица със система, която е приятна за учащите, интелектуално и емоционално провокативна, и резултатна.

4. Заложена в дисертацията промяна се заражда и доказва най-напред в действителна учебна среда, от друга страна – тръгва от вътреучебните взаимоотношения между преподавател и обучаеми, а това е добра обосновка за по-глобална методологична трансформация.

5. В дисертацията е подчертана важността на патриотичното възпитание за цялостното развитие на личността, за неговото самосъзнание, принадлежност, духовно и емоционално израстване, а от там и полезността на индивида като пълноценен поданик на света.

Дисертационният труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, на Правилника за неговото приложение, както и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Приложеният към него автореферат отразява същността на изследването и коректно представя приносите от него.

Въз основа на всичко това предлагам на научното жури да присъди на Мария Радева образователната и научна степен „доктор“.

София, 28.12.2018 г.

проф. д-р Лучия Малинова